

Павлова Т.О.,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри
кримінального права, кримінального процесу та криміналістики
Одеський Національний Університет імені І.І. Мечникова

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ТА СВОБОД УЧАСНИКІВ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ

Судова реформа 2017 року сприяла формуванню нових термінів та інституцій, завдяки яким вітчизняне судочинство намагається відповідати новітнім реаліям сьогодення з метою забезпечення прав та свобод його учасників. Серед таких, зокрема, зміни до такого інституту процесуального права, як

доказування. У першу чергу, було розширено саме поняття доказів, до яких було включено електронні докази, хоча поняття електронних доказів Кримінальний процесуальний кодекс не визначає. У зв'язку з чим особливої уваги заслуговують проблемні питання правового регулювання застосування електронних доказів у кримінальному провадженні, оскільки їх збір та використання пов'язані з необхідністю дотримання прав учасників вказаного провадження.

До 2017 року у вітчизняному законодавстві використовувався термін «електронний документ», який використовувався у Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV. «Електронні документи визнавалися доказами в багатьох рішеннях Європейського суду з прав людини, зокрема у справах *P. and S. v. Poland* від 30.10.2012, *Eon v. France* від 14.03.2013, *Shuman v. Poland* від 3.06.2014 р.» [2].

Проблема визначення електронних доказів згадувалася у звіті щодо України від 3.11.2016 №2016/DGI/JP/3608, підготовленому офісом програми боротьби з кіберзлочинністю на основі підтримки експертів Ради Європи. У документі містяться певні рекомендації та висновки щодо нормативного врегулювання застосування електронних доказів. Звіт був опрацьований для вимог застосування Конвенції про кіберзлочинність 2001 року, ратифікованої Україною у 2005 році, але викладені у ньому рекомендації мають значення і для інших галузей права. Наприклад, автори звіту вважають, варто було б визначити таке явище шляхом внесення до Кримінального процесуального кодексу спеціальної дефініції поняття електронних доказів або внесення таких змін до загального визначення доказів, які дозволили б з належною точністю та передбачуваністю стверджувати, що сфера застосування нового визначення охоплює доказ в електронній формі. На практиці відсутність поняття електронних доказів у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України призводить до ускладнення розуміння їх сутності та змісту тощо.

Згідно з ч. 1 ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) «Доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор,

слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню» [1].

Відповідно до ст. 85 КПК України «Належними є докази, які прямо чи непрямо підтверджують існування чи відсутність обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, та інших обставин, які мають значення для кримінального провадження, а також достовірність чи недостовірність, можливість чи неможливість використання інших доказів» [1]. Згідно з ч. 1 ст. 87 КПК України «Недопустимими є докази, отримані внаслідок істотного порушення прав та свобод людини, гарантованих Конституцією та законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також будь-які інші докази, здобуті завдяки інформації, отриманій внаслідок істотного порушення прав та свобод людини» [1].

Використання електронних документів як процесуальних джерел доказів передбачене ст. 99 КПК України; допускається електронна форма фіксації окремих слідчих розшукових дій (серед іншого, відеозапис під час проведення обшуку, огляду, допиту, слідчого експерименту, електронні додатки до протоколів С(Р)Д у порядку ст. 104, 105 КПК України), проведення допиту, впізнання в режимі відеоконференції тощо.

Сьогодні проблематика використання електронних доказів у кримінальному провадженні є об'єктом лише поодиноких розрізнених наукових досліджень, а практики, які використовують новий вид доказів у кримінальному судочинстві, стикаються з цілою низкою проблем, зміст яких є предметом окремого наукового дослідження.

Отже, ми вважаємо, що виникла потреба у законодавчому визначенні поняття «електронні докази», яке ми пропонуємо закріпити в Кримінальному процесуальному кодексі України, що буде, по-перше, сприяти, на нашу думку, єдиному розумінню цього поняття, по-друге, забезпеченню прав та свобод учасників кримінального провадження, по-третє, буде сприяти скороченню часу, яке витрачається на розгляд кримінального провадження.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 р. № 4651-VI із змінами та доп. станом на 16.06.2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17?find=1&text=%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96+%D0%B4%D0%BE%D0%BA%D0%B0%D0%B7%D0%B8#Text> (дата звернення 16.06.2021 р.).

2. Електронні докази в процесуальному праві: як це працює в українських реаліях. URL: <https://sud.ua/ru/news/publication/138354-elektronni-dokazi-v-protseualnomu-pravi-yak-tse-pratsyuye-v-ukrayinskikh-realiyakh> (дата звернення 16.06.2021 р.).